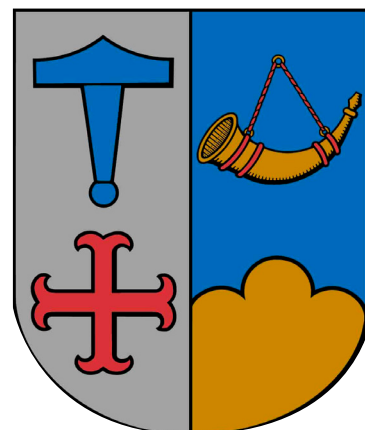

UDTAGNING AF FORPAGTEDE AREALER TIL NATUR

Scenarieanalyse til fremme af biodiversitet i det
åbne land i Ishøj Kommune

Agrovi

Rapport navn:

Biodiversitet - Muligheder og Konsekvenser

Under titel:

Ishøj kommunes multifunktionelle landbrug og aktive naturplejer

Forfatter:

Andreas Höel og Henrik Helweg-Larsen

Dato:

15. maj 2025

Fotos:

Henrik Helweg-Larsen

Opsætning:

Marie Nydal

Redaktør:

Henrik Kruse Rasmussen

Udarbejde for:

Ishøj Kommune

FORORD

Vi håber, at Ishøj Kommune med denne rapport står styrket i beslutningsprocessen om fremtidige dyrehold og naturpleje i Ishøj Kommune. Vi har tilstræbt at indfri kommunens ønske om en multifunktionel drift anno 2025, hvor en række punkter fra den grønne trepart samtidig opfyldes.

Denne rapport skitserer tre scenarier, som hver især illustrerer forskellige ambitionsniveauer og peger på mulige retninger og virkemidler. Det er vores klare oplevelse, at der både er vilje og midler til at nå disse ambitioner. Grundlaget er på plads, potentialet er stort, og indsatsbehovet er overskueligt.

Vi har fastsat en række forudsætninger for at kunne beregne og vurdere konsekvenserne. Mange faktorer kan forskydes, men den indbyrdes sammenhæng kan medføre konsekvenser for hver forskydning. Rapporten er inspiration til det videre arbejde.

Når der er truffet beslutning om retning og ambitionsniveau, bør selve implementeringen ske gradvist og i planlagte faser for at opnå målet. Natur tager tid.

Denne rapport er suppleret af en teknisk rapport med bilag og en analyse i form af et Excel-dokument.

RESUMÉ

Ishøj Kommune ønsker øget fokus på natur og biodiversitet i forvaltningen af kommunalt ejede lysåbne arealer. Dette afspejles i byrådets vision ”Fælles om mulighedernes Ishøj” og i kommunens biodiversitetsstrategi. I den aktuelle situation forvaltes ca. 150 ha af kommunens landbrugsarealer med høslæt og eget husdyrhold. Husdyrholdet består af kvæg, får og geder. Ønsket om mere natur og biodiversitet skal realiseres igennem ændringer i driftspraksis.

Der er mange muligheder for at opnå de ønskede mål – og mange mulige ambitionsniveauer. Derfor er der udarbejdet tre scenarier, der holdes op mod den eksisterende drift. Analyserne i denne rapport belyser samspillet mellem mennesker, dyr og natur med fokus på de tilgængelige handlemuligheder for at målrette naturplejen.

I de tre valgte scenarier for udtagning og omlægning af kommunens landbrugsarealer belyser vi potentialer for mere natur i Ishøj Kommune, i forhold til hvad det vil kræve for arealernes drift og pleje. Spørgsmål om klima og økonomi belyses ligeledes for hver af de tre scenarier.

I alle scenarier vil arealernes nuværende drift med korn, afgræsning og foderproduktion integreres i en satsning på målrettet naturpleje. Scenarierne er udarbejdet i forlængelse af Ishøj Kommunes Biodiversitetsstrategi fra 2023 og belyser muligheder og konsekvenser af forskellige udviklingsstrategier. De tre scenarier vil alle, med forskellige ambitionsniveauer, bidrage til biodiversitetsmålene.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
Indledning	5
Baggrund	5
Metode	5
Status og vision	6
Den nuværende situation	6
Visioner for den fremtidige drift	7
Større og mere sammenhængende natur	7
Hæve naturværdierne på de kommunale arealer	8
Bevarelse af den multifunktionelle arealanvendelse og dyreholdets formidlingsværdi	8
Scenariebeskrivelser	9
Tre scenarier til øget biodiversitet	9
Scenarie 0	10
Scenarie 1	10
Scenarie 2	11
Scenarie 3	13
Virkemidler og succeskriterier	14
Naturpleje, drift og management	14
Økonomi	14
HNV	14
Forslag til fremtidig drift	15
Natur på landbrugsjord	15
Dyrkningssystemer og naturværdi på marken	15
Storfolde	17
Øvrige arealer og folde	18
Foder udbytter og behov	18
Egne arealer	19
Bortforpagtede arealer vest for Dyreparken	19
Naturarealer i kommunen	20
Kommunikation af naturindsats	21
Multifunktionel drift	21
Konsekvensanalyse	22
Drift	23
Økonomi	23
Driftsbudget for de tre scenarier efter fuld implementering	23
Investeringsbudget	24
Medarbejderbehov	24
Biodiversitet	24
HNV-værdi og ambitioner	25
Klimapåvirkning	25
Anbefalinger og konklusion	26
Anbefalinger på baggrund af ovenstående analyser	26
Konklusion	27

INDLEDNING

BAGGRUND

På nationalt plan er der i 2025 kommet stort fokus på klima, miljø og biodiversitet med Grøn trepart. Ishøj Kommune har forholdt sig proaktivt til denne dagsorden. Det er således besluttet at kommunen skal omdanne landbrugsarealer, inkl. forpagtede arealer, til natur med øget biodiversitet.

Der er udarbejdet en omfattende Biodiversitetsstrategi "Sammen om et VILDERE Ishøj" samt et omfattende handlekatalog vedtaget af Klima- og Miljøudvalget d. 16. april 2023. Efterfølgende har Naturrådgiverne Eskildsen & Buur udarbejdet en visions-rapport: "Forvandlingsplan for ISHØJ BIODIVERSITETSPARK", for større sammenhængende naturarealer med helårsgræsning i og omkring Dyreparken. Anbefalingerne fra visions-rapporten er inddraget i denne analyse.

Siden har Ishøj Kommune udbudt en mere omfattende analyse, som kan understøtte en ny tilgang til kommunens samlede aktiviteter indenfor landbrug og naturgræsning. Opgaven er givet til Agrovi Videntcenter, og denne rapport sammenfatter de vigtigste resultater.

Ishøj Kommune forvalter i dag ca. 150 ha landbrugsjord og naturområder. Områderne er centreret omkring Dyreparken og Bredekærgård men også udbredt til mange steder rundt i kommunen. På mange af arealerne er der registreret beskyttet natur jævnfør Naturbeskyttelseslovens § 3. På sigt vil det være muligt at inddrage yderligere landbrugsjord, der på nuværende tidspunkt er bortforpagtet til konventionel fødevareproduktion.

Dyreholdets størrelse er centralt i forhold til arealanvendelsen. Det er et ønske om at reducere dyreholdets størrelse for at sænke dyretrykket pr. ha. Omvendt er der et kritisk minimumsantal af dyr, for at en avlsbesætning kan opretholdes grundet tab af genetisk variation. Hvor dette tal ligger for hver af de tre husdyrarter vides ikke præcist og afhænger af mange faktorer. I de tre scenarier er der valgt et fast lavere dyretal end i dag, mens arealet forøges, hvorved dyretrykket pr. ha sænkes til gavn for biodiversiteten. Dette er for at kunne sammenligne på tværs, men det er ikke et absolut dyretal.

Rapporten har til formål at afdække muligheder og konsekvenser ved en driftsændring mod mere rig natur på de kommunale natur- og landbrugsarealer på baggrund af Ishøj Kommunes vedtagne Biodiversitetsstrategi.

METODE

Til baggrund for rapporten er der foretaget en kortlægning af den nuværende multifunktionelle drift med naturplejeindsatser, formidling og landbrugsdrift. Der er set på de rekreative tilbud som stisystemer, ridemuligheder, børnehavers adgang, åbent hus/Læmmedag, FGU Vestegnen samt naturbeskyttelse, jordbund og arrondering af arealer.

Ud fra arealernes beskaffenhed er der beregnet mulig foderproduktion i en naturplejekontekst. Der er lavet foderanalyser og regnet på den eksisterende produktion.

Det er foretaget interviews med medarbejdere, og en række møder er afholdt for at afklare den nuværende praksis.

De fysiske rammer, såsom marker, naturfolde, maskinpark og staldsystemer, er besigtiget af flere omgange. Kort og anden dokumentation er efterfølgende blevet stillet til rådighed for arbejdet.

Formålet med kortlægningen har været at se på den nuværende kvalitet i naturplejen, skabe et overblik over driften med naturpleje, avl, salg af dyr og kød samt rollen som vært for et FGU hold, der er tilknyttet dyreholdet.

I kravspecifikationen er der opstillet en række mål. Disse er belyst og besvaret på faglig vis ud fra en helhedsbetragtning om at sætte naturplejen før kødproduktionen men uden at "nedlægge" besætningen af avlsdyr.

Ud fra analysen er der søgt at finde de bedste balancer for opfyldelse af de mange krav til arealerne og driften. Rapporten undersøger derfor metoder, praksis og intensitet af naturplejen ud fra målet om øget kvalitet af naturtilstanden på de kommunale arealer. I analysen er der konkret regnet på 3 mulige intensiteter for at opnå en stadig forbedret naturtilstand og øget biodiversitet på et stadig større areal. Alle ved brug af naturvenlig drift samtidig med at mange af de øvrige funktioner og ydelser fra Dyreparken og på de offentlige arealer bevares eller fremmes. De afledte konsekvenser for økonomi og klimabelastning er beregnet i forhold til den nuværende drift.

Til brug i arbejdet med implementering er der lavet en faseopdelt plan for hver af de tre scenarier. Den indeholder en række mål samt en overordnet tidsplan for ændring i antal dyr, hjemtagning af dyr, foderproduktion, hegning af nye arealer etc. (Se den tekniske rapport).

STATUS OG VISION

DEN NUVÆRENDE SITUATION

I dag drifter kommunen lysåbne landbrugs- og naturarealer på 150 ha. Heraf er ca. 50 % beskyttet natur jfr. Naturbeskyttelseslovens § 3. Herudover ejer kommunen ca. 100 ha landbrugsjord, der i dag er bortforpagtet og for det meste i omdrift. Disse arealer kan potentielt inddrages i en forbedring af natur og biodiversitet. I de tre scenarier gøres der brug af disse bortforpagtede arealer i stigende grad.

Dyreholdet består af en besætning på 35 til 40 køer (plus opdræt) af racen Skotsk Højland, i alt ca. 100 dyr. En bevaringsbesætning på 60 moderfår plus lam af racen Hvidhovedet Marskfår. Dertil kommer en besætning af Dansk landracegeder med knap 20 modergeder plus kid. Samlet giver det et dyretryk på ca. 380 kg levévægt pr. ha, hvilket er relativt højt i en naturplejesammenhæng men helt normalt for en avlsbesætning.

I dag gøres der brug af anerkendte landbrugsmetoder med avlsarbejde af høj kvalitet, en anelig kødproduktion og naturpleje på store bynære arealer. Der er stolte traditioner forbundet med driften, der har fokus på klassiske avlsmål og udfører et vigtigt bevaringsarbejde med får og geder.

Den nuværende driftsform giver ikke optimale vilkår for biodiversiteten. Naturplejen kan forbedres betydeligt ved at være systematisk omkring de græsnings- og slæt strategier,

der fremmer biodiversiteten bedst. Kvæg og mindre husdyr spiller her en væsentlig rolle og kan fortsat med stor fordel anvendes. Den nuværende besætningsstørrelse, i forhold til de samlede arealer, giver som nævnt et relativt højt dyretryk.

Biodiversiteten er høj på § 3-enge, -strandenge og i moser, mens den er meget lav på de fleste græsmarker. Her ligger et stort potentiale for øget naturværdi, som kan realiseres ved at udtage og/eller omlægge driften på arealerne samt ved registrering af arter med høj naturværdi.

Ishøj Dyreparks arbejde med naturgræsning er igangsat for mange år siden. Mange indhegninger og gode dyreflokke bliver passet, og der sker en forøget inddragelse af skovarealer.

Dyreparken og dens mange aktiviteter udgør et vigtigt formidlingscenter for Hovedstadsområdet og kommunens egne borgere, bl.a. når det kommer til oplevelsen af dyr i både natur og stalde. Vi kalder det Multifunktionelt landbrug. De bynære arealer er samtidig af stor værdi for fritidsaktiviteter og friluftsliv.

Nem adgang for børneinstitutioner, mulighed for rideture og attraktive traveture i landskabet er vigtige for borgerne. Kommunens naturpleje, pasning og pleje af dyrehold og anvendelse af landbrugs-, natur- og urtehavearealer er vigtige elementer i FGU Vestegnens forberedende uddannelsestilbud "Dyr, natur og landbrug", der har hjem på Bredekærgård. Derudover er Naturcentret og besøgsgården naturlige udgangspunkter for borgernes naturoplevelser.

For at komme i mål med ønskerne om en rigere natur er det vigtigt at udvikle viden og bevidst øge forudsætning for et skift i fokus. For eksempel skal en praksis med "sen udbinding" og "tidlig indbinding" af dyrene, samt et højt dyretryk på visse arealer og ingen dyr på andre, ses som en optimering af driften ved kødproduktion. Det er ikke optimalt for at opnå de ønskede naturmål.

VISIONER FOR DEN FREMTIDIGE DRIFT

Ved udformningen af de tre scenarier for mere natur og biodiversitet er der, ud over de nævnte kommunale rapporter og dokumenter, lyttet til kommunens forskellige perspektiver på naturforvaltning og arealforvaltning. Tre ønsker er mest fremtrædende:

- Større og mere sammenhængende natur
- Hæve naturværdierne på kommunens arealer
- Bevare og udvikle multifunktionalitet i landskabet og landbruget samt dyreholdets formidlingsværdi

Større og mere sammenhængende natur

Vigtigheden af at skabe store sammenhængende arealer kan ikke undervurderes. Det er det enkeltgreb, der skaber mest natur. Derfor identificeres mulige sammenhængende arealer, der kan fremstå som egentlige naturområder. Om muligt også med adgang for offentligheden.

Der er set på muligheden for at sløjfe underinddelte folde, åbne led og etablere nye hegn. Brug af færste og smarte led m.m. kan give dyr, ryttere og øvrige borgere øget adgang til de samme areal.

Hæve naturværdierne på de kommunale arealer

Det vigtigste mål er at skabe mere natur og øge biodiversiteten på Ishøj Kommunes lysåbne arealer. Ønsket adresseres ved at skabe mere plads til naturen og lave en målrettet naturpleje på de mest værdifulde levesteder samt de lokaliteter, der har størst potentiale.

Derudover skal der gøres en indsats mod at reducere næringsstofferne i landskabet, som er velbeskrevet i Biodiversitetsstrategien: "Sammen om et VILDERE Ishøj". Mere natur og biodiversitet vil komme til udtryk i en højnet HNV-score på de kommunale arealer.

Bevarelse af den multifunktionelle arealanvendelse og dyreholdets formidlingsværdi

Et af udgangspunkterne for denne rapport har været, at Dyreparken bevares som et sted, hvor kommunens borgere kan opleve et levende landbrug med husdyr. Derudover ønskes det, at Dyreparken og dens besætning fortsat skal danne ramme for et hold FGU-elever. Det vægtes højt at bevare og fremtidssikre en høj fritidsværdi med nem adgang for børneinstitutioner, ridende, cyklende og borgere til fods.

Billede 1: Stalde og lader ligger centralt som hjertet i Dyreparken. Foto Agrovi, HHL

SCENARIEBESKRIVELSER

TRE SCENARIER TIL ØGET BIODIVERSITET

I det følgende beskrives tre mulige scenarier for den fremtidige drift af de kommunalt ejede arealer i Ishøj Kommune. Desuden beskrives scenarie 0, som er den nuværende drift. De tre mulige scenarier for den fremtidige drift vil alle resultere i øget biodiversitet, men i varierende grad, da naturtiltagene øges gradvist fra scenarie 1 til 3. Det vil sige, at scenarie 1 indeholder mindst forandringer, mens scenarie 3 indeholder flest og størst forandringer. En trinvis implementering af hver af de tre scenarier er beskrevet som forslag i den tekniske rapport.

Det fælles mål for de tre fremtidsscenarier er at fremme natur og biodiversitet. Forskellen ligger i ambitionsniveauet med hensyn til naturkvalitet, og de konsekvenser det vil have for økonomi, klima og den daglige drift.

Alle scenarier er baseret på, at naturplejen via græsning håndteres med kommunens dyrehold, og at de supplerende aktiviteter med høslæt og lignende håndteres af Driftsenheden. De vigtigste virkemidler er reduceret dyretryk udtrykt i kg dyr pr. ha, ændringer i græsningsregimet¹, ændret fodring samt inddragelse af flere arealer. En vellykket implementering af ændringerne vil kræve et tæt samarbejde mellem de involverede medarbejdergrupper i kommunen. Konsekvenserne af ændringerne er belyst i Kapitel 6. En mere detaljeret beskrivelse af scenarierne findes i den tekniske rapport.

Størrelsen af dyreholdet reduceres til 78 Moder køer² i alle tre fremtidsscenarier. Over en årrække hjemtages en stadig større del af den landbrugsjord, der i dag er bortforpagtet.

1 Forlænget græsningsæson, græsningspauser

2 MK er en omregnings faktor for drøvtyggere i alle størrelser og alder til moder køer à 600 kg. Læs mere om MK i den Tekniske rapport.

	Status Quo	1	2	3
Dyrehold <i>(stk. MK)</i>	92	78	78	78
EU-støtte <i>(ha)</i>	146	155	171	209
Skov mv. <i>(ha)</i>	9	12	25	25
Vinterfoder <i>(Wrap baller)</i>	950	700	500	300
Klima <i>(Tons CO₂-e)</i>	1.188	54	-48	-145
HNV <i>(Score)</i>	✓	✓	✓✓	✓✓✓
Økonomi DB ₁ <i>(Tusinde kr.)</i>	136	173	315	507
Medarbejder <i>(Årsværk)</i>	6.75	7,6	9	10
Multifunktion <i>(Aktiviteter, FGU, og offentlig adgang mv.)</i>	✓✓	✓✓	✓✓✓	✓✓✓

SCENARIO 0

Nuværende drift

Multifunktionel driftsform med avlsarbejde og kødproduktion i fokus og naturpleje er indpasset i driften. Arealerne gødskes næsten ikke. Lang vinterfodring med stort vinterfoderforbrug fra november til maj og kort græsningsperiode.

- ☑ Samlet areal 155 ha, heraf 146,3 ha støtteberettiget.
- ☑ 106 ha permanente græsfolde.
- ☑ 380 kg dyr pr. ha.

DRIFTSRESULTAT DB1 136 T. KR.

SCENARIO 1

Udvalgte naturpleje-virkemidler på § 3 arealer | Lille udvidelse af arealet | Besætningsstørrelse reduceres fra 92 MK til 78 MK.

Den nuværende driftsform bevares med en blanding af avlsarbejde, salg af kød og naturpleje. Samling af dyreholdet om vinteren fortsætter, dog introduceres tidlig udbinding og sen indbinding for at gavne naturplejen. Græsningspauser indføres som redskab. Udvalgte anbefalinger fra Biodiversitets-handlekataloget indføres, f.eks. tørveskrab i Tranegilde mose, genslyngning af Lille Vejleå etc.

Den eksisterende helårsfold bruges konsekvent, og der indsamles viden og erfaringer om naturpleje, hvor skov er inddraget. På en række møder aftales, hvordan plejeindsatsen skal prioriteres, så afgræsning bliver så hensigtsmæssig som mulig. Der afsættes tid til fælles markbesigtigelser, og en fælles elektronisk logbog indføres. Der vil være et øget tidsforbrug til planlægning.

- Besætningen reduceres til 78 MK, svarende til knap 300 kg dyr pr. ha.
- Fleksible dyr som får og geder benyttes på problemarealer. De kan hurtigt fjernes igen, så blomstring tilgodeses.
- Avlsmål tilpasses, og der foretages en løbende udvælgelse af dyr, der er velegnede som naturplejere i avlsarbejdet.
- Der produceres fortsat en stor mængde vinterfoder på Dyreparkens arealer, ca. 900 baller pr. år.
- Besætningens årshjul med udbinding og hjemtagning, klovbeskæring og løbning og slagtning ændres kun lidt. Tidlig udbinding er særlig vigtig på udvalgte arealer.
- Som noget nyt vil der være behov for græsningspauser på særligt blomsterrige arealer. Kommunens naturmedarbejderne kan med fordel inddrages til at hjælpe med at få udpeget disse arealer i god tid, så flytning af dyr kan planlægges.
- Udover de 8,8 ha mose berøres de arealer, der i dag er bortforpagtet ikke.
- Økonomien påvirkes ikke væsentligt i dette scenarie. Over tid vil indtægt fra salg af dyr og kød mindskes, men samlet set vil ændringen medføre et lille plus på brutto 37.000 kr. i forhold til den nuværende driftsøkonomi. Forbedringen skyldes, at der kan hentes mere hjem i ekstra tilskud til naturplejetiltag, end der tabes på hjemtagning af forpagtninger.

- Tidsforbruget øges kun i begrænset omfang for mark og dyrerholdet. Dog skal der være opmærksomhed på risikoen for mandskabsmangel i spidsbelastningsperioder og ved afvikling af ferie og sygdom.
- Naturplejen bliver mere målrettet, særligt på udvalgte § 3 arealer, hvilket vil medføre øget biodiversitet og HNV-værdi lokalt efter en årrække.
- De øvrige multifunktionelle landbrugsaktiviteter påvirkes ikke væsentligt i dette scenarie.
- En korrekt vådlægning af mosen vil medføre en betydelig klimagevinst. Op mod 1.000 tons CO₂ pr. år.

☑ Samlet arealet 155 ha, heraf 146 ha støtteberettiget.

☑ 145 ha permanente græsfolde.

☑ 297 kg dyr pr. ha.

BRUTTORESULTATET VIL VÆRE 37 T KR. BEDRE END SCENARIO 0.

SCENARIO 2

Alle naturpleje virkemidler på § 3 arealer | Tilnærmet helårsgræsning, udvidelse af arealet | Besætningsstørrelse reduceres fra 92 MK til 78 MK | Inddragelse af mere skov i storfolde.

De store naturarealer opprioriteres ved ændret græsningspraksis, hegning af skov etc. Der foretages en gradvis tilpasning af dyreholdet til naturpleje med et lavere dyretryk, tidlig udbinding og sen indbinding samt græsningspauser. Der oprettes mindst tre storfolde til tilnærmet helårsgræsning.

Robuste slæt- og bufferarealer vil indgå i storfoldene. Produktion af vinterfoder reduceres. I et vist omfang ændres avlsmål mod naturpleje. Arbejde med naturgræsning intensiveres. De vigtigste anbefalinger fra Biodiversitet-handlekataloget indføres på § 3 arealerne.

Der introduceres "tilnærmet helårsgræsning" og storfolde som vigtigste virkemiddel. Naturplejen prioriteres over avlsarbejdet.

- 3 storfolde etableres, hvor der vil gå dyr det mest af året.
- Naturplejeindsatsen opprioriteres på de tre væsentligste § 3 arealer; mosen ved Store Vejleå, de ferske enge øst for Strandvejen og strandengene i Ishøj Strandpark.
- Græsningssæsonen forlænges mest muligt, med tidlig udbinding og sen indbinding, på arealer hvor helårsgræsning ikke er mulig.
- Der inddrages nye arealer, som i dag er bortforpagtede. Dyretrykket reduceres pr. ha ved at øge det samlede areal.
- Den positive virkning ved naturgræsning øges ved nøje overvågning og reduktion af dyretrykket i tide, begrænsning af tilskudsfodring, frahegning ved blomstring etc.
- Tilsyn med dyr året rundt på flere lokaliteter end i dag. Særligt fokus på tørt leje og adgang til vand i hver storfold - også i vintermåneder. Bevar daglig kontakt med dyreholdet i form af spandfodring eller lignende, uden at dyrene tilvendes kontakt med publikum.
- Besætningens årshjul tilpasses den nye strategi.
- Der vil være dyr i storfolden året rundt. Der foretages løbende tilpasning af dyreflokkens

størrelse.

- Bufferarealer udpeges blandt de mest robuste permanente græsmarker. Deres funktion skal være sikring af vinterfoderproduktionen og desuden fungere som vinterfolde.

De skal derfor være robuste græsningsfolde, der står klar, når der er behov. På bufferarealerne kan der ikke forventes en større fremgang i naturværdien, da deres primære funktion er at understøtte og muliggøre et stærkt fokus på naturpleje på andre arealer.

- Naturgræsning er den absolut vigtigste indsats i naturplejen, men slåning kan komme på tale, hvor dyrene ikke kan følge med. Maskinparken tilpasses den nye driftsform.
- De nye arealer, der hjemtages fra eksisterende bortforpagtning, udlægges som blomsterrigt græsland med hjemmehørende arter, og der iværksættes naturgræsning. Målet er i første omgang en status af permanent græs, senere § 3-beskyttelse som overdrev, og dermed en gradvis forøgelse af biodiversitet og HNV-værdi.
- Solitære træer, markkrat og vandhuller vedligeholdes eller etableres. Det vil bidrage til en varieret natur og øget HNV-værdi. Tilskudsfordring og flytning af dyr til "vinteropstaldning" bevares som redskab og kan anvendes af praktiske årsager. Anvendes ikke rutinemæssigt.
- Arealer, der ikke når at blive afgræsset, bliver konsekvent afslået mindst en gang pr. sæson.
- Avlsarbejdet vil i dette scenarie ændres, så fokus er på dyr, der er velegnede til naturpleje. Der skal laves en aftale omkring klovbeskæring, så dette kan foregå mere fleksibelt end i dag. Der skal indrettes fangefolde eller indkøbes et passende antal mobile fangefolde til at lette håndteringen af dyr i forbindelse med flytning.
- Økonomien påvirkes samlet positivt med et plus på brutto 179.000 kr. Den forbedrede økonomi kommer primært fra øget landbrugsstøtte. Salget af dyr og kød vil falde, men det samme gør udgifterne og tidsforbruget til håndtering af dyr til slagtning, foderproduktion mv.
- Der vil komme anlægsudgifter til frostfrit drikkevand, forbedrede tilkørselsforhold og nye hegn. Disse anlægsudgifter fremgår af investeringsbudgettet i kapitel 6.
- Samlet set øges tidsforbruget, primært ved ekstra tilsyn og øget hyrdeaktivitet. Dette modsvares ikke helt af den faldne vinterfoderproduktion.
- Naturplejen bliver helt central, ikke kun på de udvalgte § 3 arealer, men også i storfoldene. Dette vil efter en årrække kunne aflæses som en øget HNV-værdi på store dele af kommunens samlede arealer.
- De øvrige multifunktionelle landbrugsaktiviteter, der påvirkes af dette scenarie, er stisystemer, der visse steder skal udbygges. Færste, led og låger skal etableres eller tilpasses, så der sikres let adgang og hurtig udgang fra arealerne.
- Geder fremvises også ved "Store læmmedag" for at supplere får og lam.

- ☑ Samlet areal 206 ha, heraf 171 ha støtteberettiget.
- ☑ 166 ha permanente græsfolde.
- ☑ 222 kg dyr pr. ha.

BRUTTO 179 T KR. BEDRE END SCENARIO 0.

SCENARIO 3

Alle naturpleje virkemidler på § 3 arealer og storfolde | Tilnærmet helårsgræsning, stor udvidelse af arealet | Besætningsstørrelse reduceres fra 92 MK til 78 MK | Inddragelse af skov i folde som scenario 2.

De store naturarealer opprioriteres ved ændret græsningspraksis, hegning af skov etc. Der foretages en gradvis tilpasning af dyreholdet til naturpleje med et lavere dyretryk og tidlig udbinding samt sen indbinding for de dyr, der ikke går ude året rundt. Avlsmål ændres mod naturpleje. Længst mulig græsningstid, gerne 10 til 12 måneder pr. år. Vinterfodring som sikkerhed.

Der arbejdes med tilnærmet helårsgræsning på så mange af kommunens arealer som muligt. Der oprettes fire storfolde til tilnærmet helårsgræsning. Robuste slæt og bufferarealer vil indgå i storfoldene. Græsningspauser indføres som redskab. De fleste anbefalinger fra Biodiversitet-handlekataloget indføres.

Tiltag for scenario 3 ud over dem der er beskrevet for scenario 2:

- Yderligere nye arealer hjemtages fra eksisterende bortforpagtning. De udlægges som blomsterrigt græsland med hjemmehørende arter, og der iværksættes naturgræsning. Målet er i første omgang en status af permanent græs og senere § 3-beskyttelse som overdrev, hvilket betyder en gradvis forøgelse af biodiversitet og HNV-værdi.
 - Der etableres i alt fire storfolde.
 - Vinterfoderproduktionen reduceres betragteligt til omkring 1/3 af den nuværende mængde. Det svarer til ca. 300 baller pr. år.
 - Mindre vinterfoder og længere græsningsperiode vil medføre, at dyrene går hårdere til vedplanter som opvækst, buske og træer og dermed skabe den ønskede plejeindsats.
 - Stort set alle dyr er ude på storfoldene året rundt og hjemtages kun i forbindelse med kælvning af 1. kalvs køer og klovbeskæring.
 - Økonomien påvirkes positivt af øget indtægt fra landbrugsstøtte, da der tages mere jord ind i driften end i scenario 2. Faldende forpagtningsindtægter og salg af dyr og kød reducerer dette lidt. Ændringen er skønnet til at være et økonomisk plus på brutto 371.000 kr. i forhold til den nuværende driftsøkonomi.
 - Tidsforbruget ændres kun lidt i forhold til scenario 2. Faldende foderproduktion men øget hegnsarbejde.
 - Naturplejen er i fokus på stort set alle arealer. Dette vil kunne aflæses som en væsentlig forøgelse af biodiversitet og HNV-værdi. Samlet set er dette scenario det mest ambitiøse.
 - Stort set alle de kommunale landbrugsarealer vil blive heget, og i lange periode vil der gå dyr. Adgangen til disse vil ske gennem låger, led eller over færister. Der opsættes informationsskilte.
-
- ☑ Samlet areal 250 ha, heraf 224 ha støtteberettiget.
 - ☑ 209 ha permanente græsfolde
 - ☑ 180 kg dyr pr. ha.

BRUTTO 371 T. KR. BEDRE END SCENARIO 0.

VIRKEMIDLER OG SUCCESKRITERIER

NATURPLEJE, DRIFT OG MANAGEMENT

Det der skaber de bedste forudsætninger for ny natur og biodiversitet i det åbne land er udtagning. Dette gøres ved omlægning af jorde fra intensiv dyrkning af etårige markafgrøder til varig naturgræsning, med supplerende brug af høslæt og tilførsel af "vilde" elementer i landskabet.

Naturgræsning er græsning på ikke gødskede arealer, hvor dyrene ikke får tilskudsfoder. Klassisk braklægning, hvor der ikke handles, kan kun berige natur og biodiversitet til en vis grad. Teknikker som afbrænding af gammel førne kan også benyttes. De lerede jorde i Ishøj er næringsrige fra naturens hånd og kan ikke opnå samme artsdiversitet som på magre jorde i eks. Vestjylland. Ambitionerne skal sættes herefter.

Afgørende for succes af de virkemidler der bruges, er den tidsmæssige dimension (hvad gøres hvornår) og den rumlige dimension (hvad gøres hvor). Hvornår skal dyrene komme på græs (udbinding)? Hvornår skal de hjem igen (indbinding)? Hvor mange køer, får eller geder skal der være på et areal? Hvornår er det bedst at tage høslæt? Hvornår vil det være optimalt at give et græsset areal ro (græsningspause)? Disse aspekter er oplagt at binde sammen i driftsplaner.

Fra et naturplejeperspektiv ønskes en korrekt og vedholdende græsning og ikke et bestemt dyretryk eller måltal. Der er en række værktøjer der kan understøtte denne praksis, men det er vigtigt at understrege, at naturpleje er et håndværk og ikke noget der kan etableres alene via regneark og årshjul.

ØKONOMI

Natur og biodiversitet støttes økonomisk på kommunalt, nationalt og EU-niveau. Ishøj Kommunes naturmillion, udmøntning af den Grønne Trepert i Danmark samt de EU finansierede ordninger støtter afgræsning og høslæt i naturplejen samt skabelse af ny natur. Dette er udtryk for den erkendelse, at natur og biodiversitet ikke kan forventes at blive fremmet med mindre det offentlige understøtter. De vigtigste støtteordninger gennemgås i den tekniske rapport.

HNV

Det landsdækkende HNV-kort bliver brugt som styringsredskab for støttemidler. Derudover kan kortet også tjene som pejlemærke for arealernes naturbeskyttelsesmæssige værdi. Kortet bliver ajourført en gang om året. HNV-værdi er valgt som indikator for arealernes tilstand og mulige fremgang.

Opmærksomhed på HNV-indikatorer bidrager til at dokumentere succes af den kommende indsats til gavn for natur og biodiversitet i Ishøj Kommune. Samtidigt forbedrer en højere HNV-score adgangen til eksterne støttemidler. Der findes i alt 14 indikatorer, der hver kan bidrage med point til et areals HNV-score. Dog max 13 point. Yderligere uddybning af HNV findes i den tekniske rapport's bilag.

INDIKATOR	ANTAL POINT
§ 3-natur (-buffer)	1
§ 3-natur (+buffer)	2
Økologisk drift	1
Kystnærhed	1
Småbiotoper	1
Ekstensiv drift	1
Lavbundsareal	1
Skråninger/skrænter	1
Sammensætning af plantearter	Op til 3
Rødlistede artsfund (Bilag II el. bilag IV)	Op til 3

Tabel 1: Indikatorer og deres tilhørende bidrag til HNV-score i point.

FORSLAG TIL FREMTIDIG DRIFT

Både i Biodiversitetsstrategien og Handleplanen er der listet en lang række tiltag, der understøtter denne rapportes større og mere strukturelle forandringer. Disse anbefalinger bør implementeres over de kommende år.

Det kræver planlægning, overblik, indrapportering til fælles platform og ikke mindst kompetencer fordelt på flere afdelinger for at opnå resultater.

Indførsel og oplæring i brug af redskaber, som en dynamisk årskalender (beskrevet i den tekniske rapport) og en elektronisk logbog, vil hjælpe til bedre fælles planlægning, større overblik og bidrage til en systematisk vidensopsamling.

Det skal besluttet hvilken driftsform og ambitionsniveau, der sigtes efter. Herefter kan der indføres de rette redskaber, der understøtter den valgte drift. I processen vil nedenstående være vigtigt at forholde sig til:

- Græsmanagement i naturpleje er et håndværk, hvor optimeringen sker ud fra de erfaringer, der samles undervejs. Årskalenderen kan bruges til at holde styr på dyr, justering af græsningstryk og græsningsperioder, græsningsfrie perioder, frahegning af følsomme arter/områder samt udpegning af arealer til slæt (vinterfoder).
- Græsningsbehovet skal kendes, og foderproduktionen tilpasses. Bufferarealer og vinterfoder skal sikre, at der altid er foder nok. Over tid reduceres disse med øget erfaring og robuste dyr og folde. Analysen viser, at der selv ved meget konservative udbytter vil være foder nok til det reducerede dyrehold i alle tre Scenarier.
- Dyreholdets størrelse og sammensætning spiller en væsentlig rolle og bør optimeres i forhold til behovet for naturpleje og med respekt for avlsarbejdet.
- Bedre tilkørselsforhold, fangfolde, frostfrit drikkevand og mere handy kreaturvogne er essentielle for succes.
- Opprioritering af naturpleje kræver tillid, efteruddannelse og en hastighed, hvor alle kan følge med.

NATUR PÅ LANDBRUGSJORD

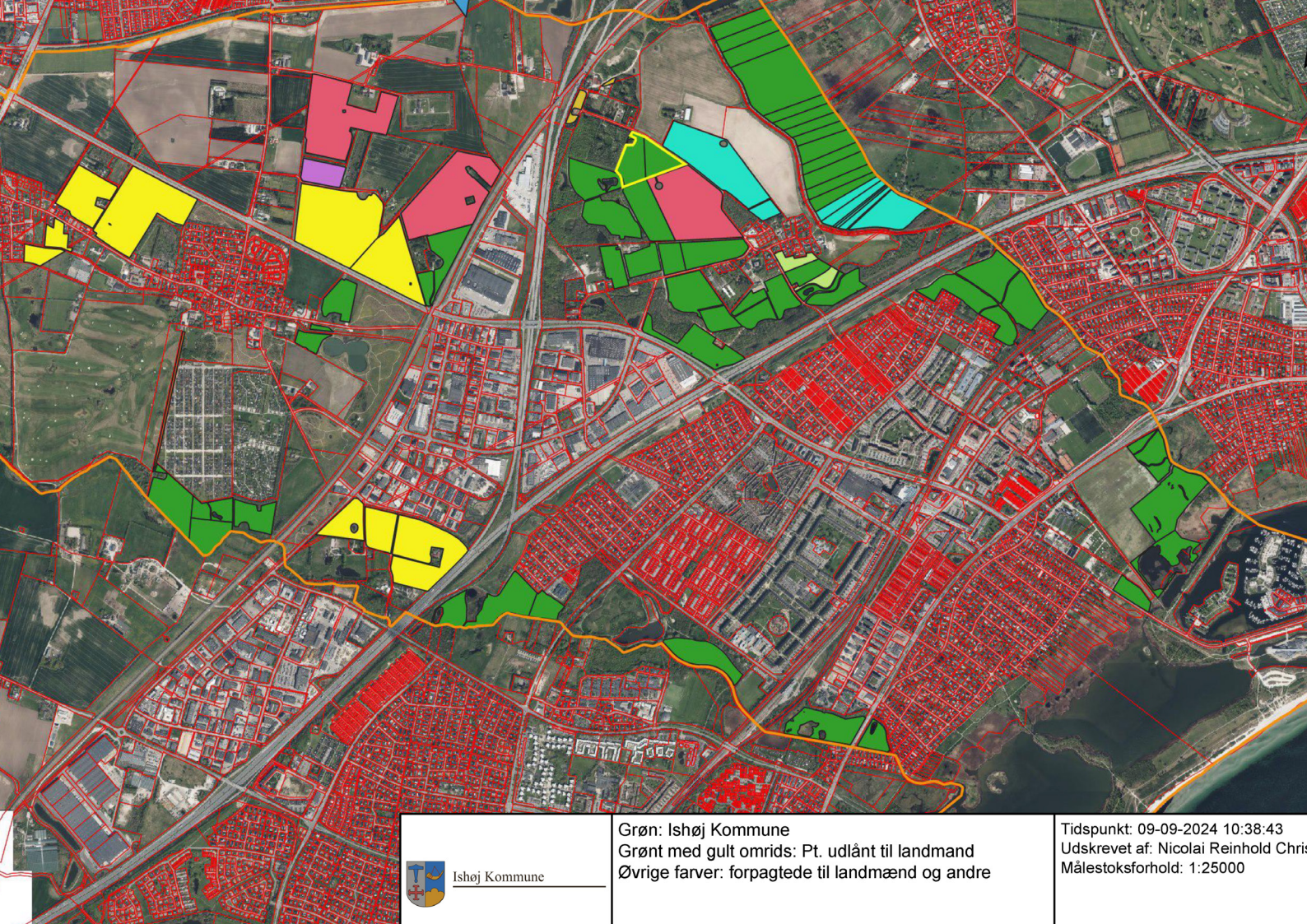
Hidtil har der været en del arealer, der blev anvendt til høslæt med græs og lucerne. Hvis græsningssæsonen forlænges, behøver høslæt ikke at fortsætte i samme omfang for at skaffe foder nok (Scenarie 2 og Scenarie 3).

Der er lagt op til at hjemtage en del af de kommunalt ejede arealer, der i dag er bortforpagtet eller udlånt, se billede 3 herunder. Dette bør ske i et omfang der giver mening for en fremtidig drift og opfylder kommunens ønsker og målsætning om øget biodiversitet.

DYRKNINGSSYSTEMER OG NATURVÆRDI PÅ MARKEN

Dyrkningssystemet har stor betydning for at skabe mere natur, bedre forhold for biodiversiteten og højere HNV-værdier. Mange af de jorde der er i omdrift har i dag ingen HNV-værdi.

Ved at overgå fra omdrift til naturgræsning og høslæt uden gødskning fremmes mange værdifulde urtearter, som medfører, at der kan søges om ekstra støtte til Pleje af græs- og

Billede 3: Arealer ejet af Ishøj kommune. Med grønt arealer driftet af Dyreparken, 146,3 ha. De øvrige markerede arealer er bortforpagtet pr 1/9 2024. Herudover driftes en række arealer for Strandparken I/S.

naturarealer (PLG), hvis HNV-score kommer op på min. 5.

Valg af driftsform og dyrkningsmetode har stor betydning for hvor meget foder, herunder sommergræs, der kan produceres og dermed hvor mange dyr, der kan forsynes med eget produceret grovfoder fra et givet areal pr. år. Oftest ses det at høj produktivitet giver lav naturværdi.

Det har hidtil været en erklæret hensigt at være ”stort set selvforsynende”, først og fremmest med grovfoder som græs og lucerne. Produktion af 950 baller vinterfoder og staldnær fodring af stort set hele besætningen i vinterhalvåret er udtryk for et relativt højt antal dyr. Dette er et klassiske system optimeret på avl og kødproduktion, der giver mulighed for naturpleje via sommergræsning. Set fra et snævert økonomisk perspektiv er dette god praksis. Den nuværende praksis er belyst i den Tekniske rapport som Scenario 0.

Ved skift af driftsform til mere naturpleje, f.eks. ”tilnærmet helårsgræsning” med dyr på græsningsarealerne næsten året rundt, falder arealernes udbytte målt i foderenheder, og dyreholdet må derfor tilpasses via en reduktion.

Den store gevinst ved denne driftsform ligger i mere værdifuld natur og højere biodiversitet. En lang række forhold skal passe sammen, for at et græsningssystem fungerer optimalt til naturpleje. Følgende kan tages med i betragtning:

Husdyr i Naturpleje	Areal forhold
Antal dyr pr. ha (ofte opgjort i kg dyr/ha)	Jordbund (sand, ler mv.)
Antal måneder hvor der græsses. Md/år	Hydrologi (vandforhold)
Ud- og indbindings tidspunkt	Eksisterende plantesamfund
Græsningsfrie perioder	Beskyttede arter (Bilag II og IV, Rødliste mm.)
Dyre art og racer	Areal beskyttelse; § 3, fredninger, Natura 2000 mv.
Tilskuds fodring	Omdrift eller permanent

Tabel 2: Forhold der påvirker udviklingen af ny natur.

STORFOLDE

I denne rapport er der regnet på fire storfolde. Sammen med Landsbyskoven danner disse arealer kernen for ny natur i Ishøj. Arbejdet er allerede i gang og bør fortsætte. Arealerne i Dyreparken udgør 50 ha, Helårsfolden 22 ha og arealerne ved Haveforeningen 13,2 ha (Scenarie 2). Dertil kommer i Scenarie 3 markerne nord for Ishøj Stationsvej, op til 38 ha. Der er flere arealer ud over de nævnte der kan bringes i spil, men muligvis ikke fungere året rundt: Strandengene kan udvides med boldbanerne og nå op på samlet 35 ha. Mosen vil, når den er samlet med de sidste engstykker og den trekantede skov, også være 35 ha. Arealerne ved Ørneværret og Støjvolden vil kunne samles og bidrage som et større naturområde.

Strandparken udvider deres folde og ønsker kvægafgræsning fra Dyreparken. Disse nye arealer (+20ha) er kommet til efter analysen er afsluttet, men skal naturligvis indregnes, før evt. reduktion af dyreholdet indledes.

Billede 4: Forsla til etablering af "storfolde" til tilnærmet helårsgræsning. Nuværende drift (orange), nye arealer (blå).

ØVRIGE AREALER OG FOLDE

- De store § 3 arealer, mosen og strandengene har naturgræsning som højeste prioritet.
- De mindre arealer der ikke kan samles, udgør samlet ca. 30 ha og er fordelt på i alt 15 marker.
- Alle arealer der kan, samles til større folde

Foder udbytter og behov

Færre vinterfoderdage betyder mindre behov for høslæt/wrap. Ved at sænke antallet af dyr falder foderbehovet naturligt (scenarie 1). Ved at øge arealet med folde til afgræsning og øge tiden hvor dyrene kan græsse, falder behovet for vinterfodring yderligere (scenarie 2 og 3).

Ved at skifte fra høslæt og wrap-baller til ekstensiv drift med fokus på naturpleje, falder udbyttet af foder på arealerne. Brutto foderproduktionen er beregnet til 143% i Scenarie 1, 133% i scenarie 2 og falder til 125% i Scenarie 3, så der er plads til svind, spild og dårlige år.

Vinterfoderforbruget på 950 baller i dag falder i scenarie 1 til 74 %, i scenarie 2 til 53% og i scenarie 3 til 32%. Slæt arealet falder tilsvarende fra 52 ha i dag til henholdsvis 38, 27 og 17 ha i de tre scenarier.

Alle beregninger findes i den tekniske rapport og tilhørende regneark.

I alle tre scenarier indgår storfolde til tilnærmet helårsgræsning med både skovstykker og græsningsarealer.

Billede 5: Mulige udvidelser af eksisterende folde til to storfolde. Orange skravering er egne arealer pr. september 2024.

Egne arealer

(1) Det sydligste areal i mosen skraveret med blåt på billede 5; 4,39 ha og 4,38 ha, samlet 8,77 ha ny mosearealer. Som nævnt før kommer mosen op på 35 ha samlet § 3-natur.

(2) De landbrugsarealer der ligger op ad Dyreparkens nuværende folde. Marker markeret med grøn med gul kant på kortet nedenfor er særlig oplagte at hjemtage og medhegne; 4,5 ha. Nabomarken på 11 ha (pink markering på billede 6) kan med fordel også hjemtages og indhegnes på samme tidspunkt. Herved skabes et stort sammenhængende landskab. Der er yderligere et kommunalt areal også på 11 ha (lyseblåt areal), men her græsser mange heste allerede, så dette areal bør ikke inddrages i nærværende arbejde eller på nuværende tidspunkt. Dyreparken udvides til samlet 50 ha.

Det er altså realistisk inden for den nærmeste tid at inddrage 16 ha ved Dyreparken, nord for Tranegilde landsby, som kan bidrage til ny natur.

Der er arealer ejet og driftet af kommunen, som ikke er anmeldt til støtteordninger, men som med fordel kan inddrages til naturgræsning i storfolde. Det vil typisk være skov og skovlignende arealer. Disse skovarealer kan understøtte tilnærmet helårsgræsning ved at bidrage med ly, læ og føde. Arealerne er fremhævet med blå ringe i kortet nedenfor.

(3) Skoven ved "Banansøen" og mark 1-0. Op til 11,5 ha.

(4) Skoven ved mark 32-0 "kræmmermarkedet". 5,4 ha.

(5) Skovene ved "Helårsfolden" og "Kirkebakken". 3,6 ha.

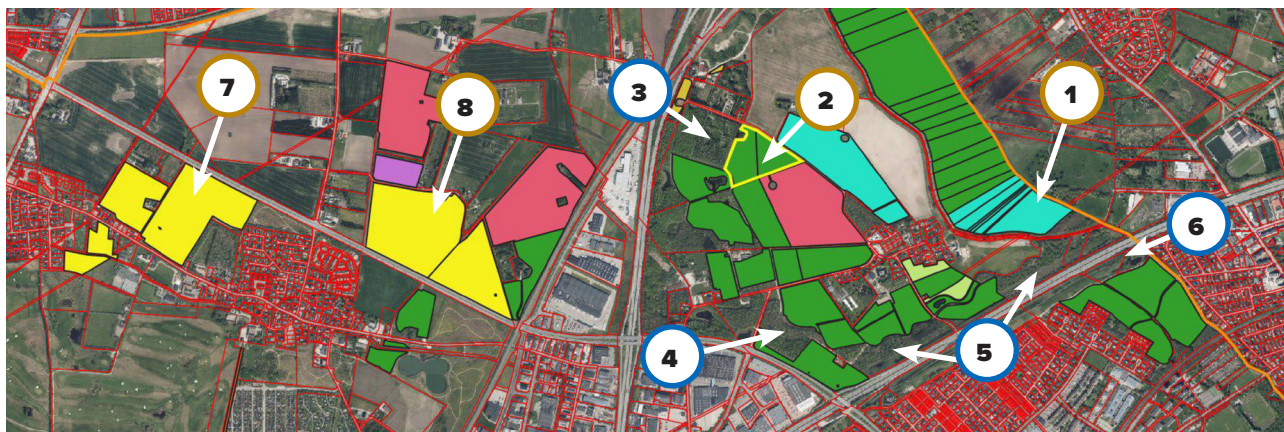
(6) Støjvolden tæt ved Ørnekæret med lucernemarkerne 13 og 14 mellem Køge Bugt motorvejen og Tranekvarteret. 2,75 ha er ligeledes plejekrævende.

Bortforpagtede arealer vest for Dyreparken

Landbrugsarealer der i dag er i omdrift med konventionelt korn. De kan overgå til permanent græsland og senere blive til overdrevsnatur. Det kræver en dedikeret indsats med naturgræsning i en årrække. Arealer med brune tal-etiketter i kortet nedenfor er bortforpagtet ved årsskifte 24/25.

(7) Vest for Ishøj Landsby ved kirkegården, fordelt på to marker 17,11 ha.

(8) Nord for Ishøj Stationsvej; 3 bortforpagtede marker og 2 der pt. er driftet af Ishøj. Ialt 38 ha.

Billede 6: Oversigt over nye arealer, hvor natur kan udvikles. Grønne marker er driftet af kommunen i 2024.

Billede 7: Scenarie 3. Nye arealer ved Ishøj Stationsvej, hvor der kan udvikles natur ved etablering af en storfold.

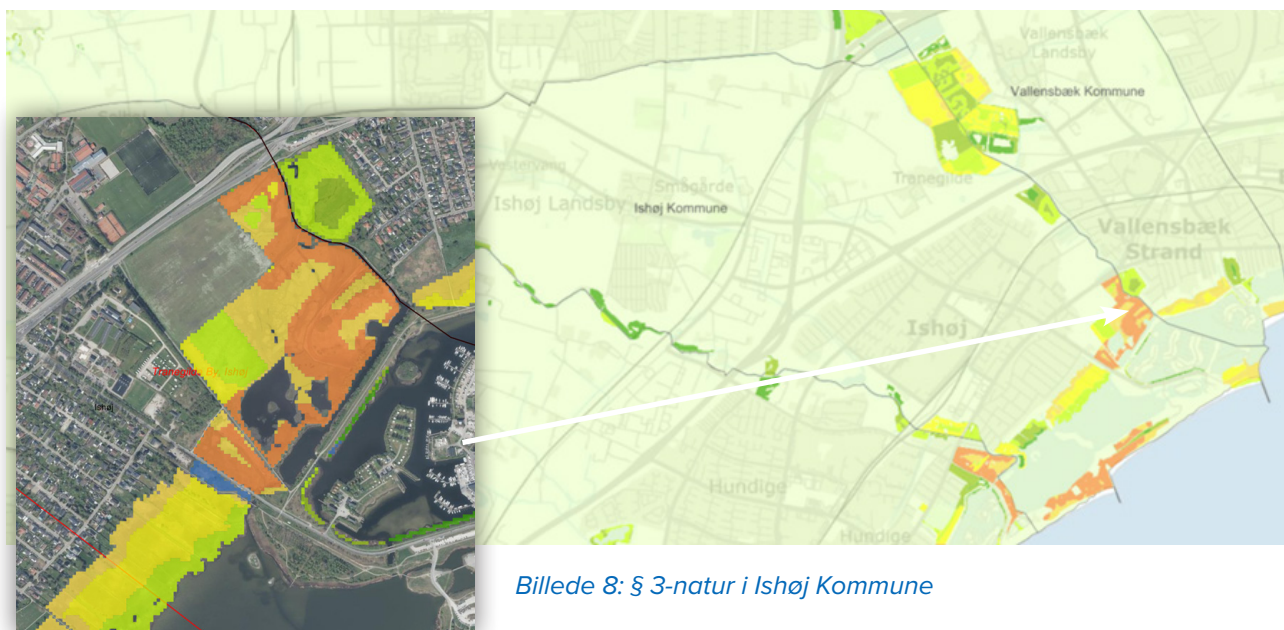
Der kan hjemtages og søges EU-landbrugsstøtte for op til **104,6 ha**, ud over de 146,3 ha der i dag fås støtte af. Af dette brutto areal indgår også støjvold, skov og krat, der ikke er støtteberettiget. Scenarie 3 baseres derfor på i alt 250 ha, heraf 224 ha som er støtteberettiget.

NATURAREALER I KOMMUNEN

Der er naturligt overlap mellem de arealer, der græsses som naturpleje og kommunens § 3-beskyttede naturarealer, herunder strandengene i Strandparken. Arealerne i Strandparken har den højeste HNV-score af de arealer, der plejes af kommunen og Dyreparken (HNV=10). Driften har en aftale med Strandparken I/S om pleje af deres arealer. Disse aftaler kan genbesøges for at åbne yderligere op for naturpleje.

Kommunens arealer langs Store Vejleå mod nord (grænser op til Vallensbæk Kommune) og Lille Vejleå mod syd (grænser op til Greve kommune) afgræsses af egne dyr. Begge åer munder ud i Strandparken og senere i Køge Bugt. De to søer, Lille Vejle sø (syd) og Jæger sø (nord), indgår ikke i denne rapport, ligesom åerne ikke er inddraget. Men både søer og åer er del af det samlede naturpotentiale i Ishøj Kommune.

Saltpåvirkningen af strandengene har stor betydning for hvilke arter, der trives naturligt her. I den tekniske rapport berøres de hydrologiske spørgsmål samt næringsstofproblematikken.

Billede 8: § 3-natur i Ishøj Kommune

§ 3 Kategori	Areal i ha	Landbrugsstøtte muligt
Eng (ferske)	60,4	Ja
Standeng (salte)	30,4	Ja
Overdrev (tørre)	4,8	Ja
Mose (våde)	6,2	Ikke landbrugsstøtte
Sø og sandhul, de store > 500 m ²	85,29	Ikke landbrugsstøtte

Tabel 3: Opgørelse af registreret § 3-natur i kommunen og mulighed for økonomisk støtte til driften.

KOMMUNIKATION AF NATURINDSATS

Kommunikation er centralt for borgernes forståelse og accept af forandringer på kommunale arealer og de arealer, der opfattes som fælles. Nye tiltag bør derfor kommunikeres tydeligt og i en let tilgængelig form. Formidling på relevante platforme som lokale medier, trykte som digitale, med link til Biodiversitet i Ishøj Kommune (ishoj.dk) samt skilte de relevante steder med QR-koder, vil ligesom formidlingsarrangementer fremme viden, indsigt og forståelse.

Den årlige forårs-/læmme-dag bør fastholdes, også hvis antallet af får reduceres. Her kan gedekid og kalve inddrages i fremvisningen. Mulighed for at formidle om naturplejeindsatsen året rundt forbedres og bør medtages på events som forårs-/læmmedag, da dyrene spiller så vigtig en rolle.

MULTIFUNKTIONEL DRIFT

Ishøj Kommune har ansvar for at skabe rammerne for mange typer af aktiviteter i kommunen, både på de to gårde, men også på en række andre lokaliteter og i det åbne land. Disse funktioner skal bevares og understøttes. Ved nye indhegninger skal der være en særlig

Billede 9: Strandengen den 27. august 2024. Blåkløkke blomster under hegn, bidt ned i folden. HNV= 10.
Foto Agrovi, HHL

fokus på adgangsveje (tilsyn, transport af dyr, dyrlægebesøg, m.m.).

Når kommunen sætter mere fokus på naturpleje, kan det skabe nye oplevelser og være til inspiration for Ishøjs borgere. En forlængelse af græsningssæsonen øger synligheden af de firbenede naturplejere i landskabet, samtidigt med at der vil være færre dyr ved de centrale staldområderne omkring Dyreparken. Arrangementer der følger op og viser hvordan værdifulde urter og insekter profiterer af ændret græsningsregime, kan skabe ejerskab for naturindsatsen hos den almene borger, skoleelever, familier, osv.

Et godt eksempel er den betydning, som Forårsdagen/Læmme-dagen har i kommunen. Eventet trækker mange borgere til, skaber oplevelser og bruges til formidling. Arrangementet bør sikres for fremtiden, også ved ændret dyrehold.

Udbinding på arealer, der ikke har været græsset i en periode, kan være interessant for publikum at overvære. Generelt vil det være vigtigt løbende at fremvise resultater af den øgede naturpleje. Dette kan ske på events som markvandring, rundvisninger og workshops; gerne med deltagelse af forskellige fagfolk som dyreholdere, naturvejleder, biologer og lokale politikere.

KONSEKVENSANALYSE

I dette kapitel behandles de forventede konsekvenser af de tre skitserede fremtidsscenerier med hensyn til deres betydning for drift, økonomi, biodiversitet, de multifunktionelle tilbud og klimaet.

DRIFT

Det er et stort skift at gå fra en drift med en udpræget avlsbesætning til et dyrehold i naturplejetjeneste. Naturplejen øges for hvert scenarie, hvilket vil ændre på arbejdsopgaverne og prioriteringerne for kommunens medarbejdere. Processen vil ændre på flere kendte forhold, så både dyrene, medarbejderne og kommunens borgere skal vænne sig til den nye driftsform. Vi anbefaler at dette gribes an over en årrække og med tilstrækkelig sikkerhed for, at der opbygges ny viden og færdigheder. Implementering i faser er beskrevet i den tekniske rapport.

Arealet der indgår i naturpleje øges for hvert scenarie. Dyreholdet reduceres med ca. 15 %, svarende til 78 MK. Det betyder reducerede eller ændrede avlsambitioner fremover. Artsvalg og racer forbliver uændret i de tre scenarier. Mål om indtjening fra salg af kød ændres til mål om naturpleje, hvorfor der skal tilbydes relevant efteruddannelse. Arbejdsstyrken justeres til de nye opgaver med bla. øget tilsyn.

De rekreative muligheder i en rigere natur vil opleves positivt for borgerne. Adgang til arealerne øges via forbedret stisystem, flere arrangementer og mere bynær natur. Børnehaver m.fl. vil få flere adgangsveje. Borgere der lufter deres hunde og andre der færdes på arealerne, vil opleve flere måneder om året med græssende dyr. Ridemuligheder bevares uændret. Landskabet vil opleves større og give følelsen af at være "ude i naturen" på de store folde.

ØKONOMI

Landbrugsstøtten øges ved hjemtagning af jord, og forpagtningsindtægterne falder. Samlet er det en økonomisk gevinst, da forpagtningsafgiften er relativt lav. Investeringer, timeforbrug og direkte udgifter til naturpleje øges for hvert scenarie, mens udgifter til vinterfoder falder. Salg af kød og avlsdyr reduceres med ca. 30% over tid. Samlet er der en pæn bruttogevinst ved at vælge et af de to mest vidtgående scenarier.

I 2024 har der været et bruttoresultat på 137.000 kr. I scenarie 3 forventes et bruttoresultat på 507.000 kr. Budgettet for de tre scenarier efter fuld implementering er udarbejdet ud fra kendte driftstal fra 2024 og standardpriser .

En evt. omlægning til økologi vil kunne indbringe yderligere landbrugsstøtte. Dette er ikke medtaget i denne rapport, efter ønske fra administrationen, da det vil kræve en del principielle ændringer i driften. Emnet kan tages op på et senere tidspunkt.

Beregningerne fremgår af den Tekniske rapport.

Driftsbudget for de tre scenarier efter fuld implementering

Forøgede indtægter kommer primært fra øget landbrugsstøtte, hvor faldet i udgifter primært stammer fra faldene behov for maskinstation. Fuldt budget findes i den tekniske rapport.

Drift	Status Quo	Scenarie 1	Scenarie 2	Scenarie 3
Udgifter i alt	-920	-809	-753	-704
Indtægter i alt	1056	982	1068	1211
Driftsresultat	136	173	315	507
Ændring, drift		37	179	371

Tabel 4: Driftsbudget

Investeringsbudget

Der knytter sig naturligt øgede investeringer til at gennemføre de tre scenarier. Investeringerne er primært til hegn, vand og kreaturvogn. I samme periode reduceres dyreholdet med op til 15 %, hvilket giver kortvarige indtægter ved salg af avlsdyr og kød.

Investeringer	Status Quo	Scenarie 1	Scenarie 2	Scenarie 3
Driftsbil udskiftes med ATV	0	0	0	0
Gård-traktor, ny bevares	0	0	0	0
Kreaturvogn, byttepris	100	100	100	100
Nye hegn, hvor der ikke kan opnås tilskud		0	242	699
Investeringer i alt Fordeles over en årrække	100	100	342	799

Tabel 5: Investeringsbudget

Medarbejderbehov

Behovet for medarbejdere forventes at stige for at kunne varetage de ændrede opgaver i forbindelse ændringer i driften. Særligt øget opsyn og flytning med dyr vil være mere timetungt.

Som minimum forventes de multifunktionelle tilbud fremadrettet at kunne fortsætte på et uændret niveau. Det forventes, at FGU-holderet i Dyreparken kan fortsætte uændret, da et reduceret antal dyr ikke vurderes at have betydning for deres virke. Det kan overvejes at oprette et naturplejehold som supplement.

Medarbejder	Årsværk	Status Quo	Scenarie 1	Scenarie 2	Scenarie 3
Driften		2,75	3,5	4	4,5
Elever		2	2	2,5	3
Naturafdelingen		2	2,1	2,5	2,5
Årsværk i alt		6,75	7,6	9	10
Ændring			0,85	2,25	3,25

Tabel 6: Medarbejderbehov. Besparelser på visse opgaver opvejer ikke det øgede timeforbrug af opsyn m.m. hvilken vil kræve flere kollegaer. Fordelingen af opgaver kan evt. forskydes i forhold til afdelinger og uddannelsesniveau. Et årsværk budgetteres til 435t/år (2025).

Medarbejdertrivsel kan øges, hvis ændringer i målsætningen for driften sker i samarbejde med de berørte grupper.

BIODIVERSITET

Fokus på tiltag til gavn for biodiversitet og natur stiger fra scenarie 1 til 3. Med udgangspunkt i Biodiversitetsstrategien: "Samme om et VILDERE Ishøj" med det tilhørende Handlekatalog og anbefalingerne fra rapporten der fører til øget kvalitet i naturgræsningen, vil biodiversiteten til stadighed forbedres og HNV-værdierne vil stige efter en kort årrække.

Mere natur af højere kvalitet og flere arter er forventeligt. Det forventes at indsatsen vil give et løft for kvaliteten og omfanget af natur på Ishøj Kommunes arealer, stigende med indsatsen.

Fremgangen i naturværdierne på de kommunale arealer følges blandt andet ved at se på ændringerne i arealernes HNV-værdi over en årrække. En ændring fra 3 til 4 kan være lige så vigtig som en ændring fra 8 til 9.

HNV-VÆRDI OG AMBITIONER

Naturgrundlaget med bynære arealer og meget stiv lerjord sætter sine begrænsninger. Det gøres derfor opmærksom på, at man på den stive lerjord i Ishøj aldrig kan komme helt i top med samlet HNV-værdi som eks. et overdrev på mager jord (sandet) i Vestjylland. Dog kan der på visse § 3 eng og § 3 strandeng opnås meget høje HNV-værdier.

HNV-værdi	Scenarie 1		Scenarie 2		Scenarie 3	
	§ 3 natur	Mark	§ 3 natur	Mark	§ 3 natur	Mark
Nu	3	0	3	0	3	0
År 1	3	0	4	0,5	4	0,5
År 2	4	0,5	5	1	5	1
År 3	5	1	6	1,5	6	1,5
År 5	6	3	7	3,5	7	3,5
År 10	7	5	8	6	9	6
Højeste point muligt	12	8	12	8	12	8

Tabel 7: Forventet HNV niveau på markjord og § 3 arealer efter målrettet naturpleje i en årrække.

KLIMAPÅVIRKNING

Klimagevinst eller reduceret klimabelastning er ikke beregnet i detaljer, men der er lavet et kvalificeret overslag. Den absolut største klimagevinst vil opstå ved korrekt vådlægning af "Mosen" i samarbejde med øvrige lodsejere i et klima-lavbundsprojekt. Deltagelse i et sådant projekt bør vægtes højt.

En reduktion af dyreholdet medfører en klimagevinst. Der er samme reduktion af dyreholdet i alle tre fremtidsscenarier og derfor også samme klimagevinst set i forhold til den nuværende drift. Antallet af dyr kan naturligvis reduceres yderligere, men det anbefaler vi ikke, da det vil gå ud over kvaliteten af naturplejen og den genetiske pulje, hvis antallet af dyr reduceres for meget.

Klimagevinsten ved omlægning af bortforpagtet landbrugsjord i omdrift til permanent græsland/ overdrev øges for hvert scenarie. Ved at ændre driften på flest mulige af kommunens arealer fra omdrift til permanent græsdrift, med ophør af pløjning og anden jodbehandling, startes den vigtige kulstofbinding ofte kaldet humusopbygning. Den reduceret iltning begrænser humusafbrænding og herved CO₂-udledning og overgår til CO₂-binding. Desuden ophører anvendelsen af kvælstofgødning på disse arealer, hvilket også medfører en væsentlig reduktion i udledningen af klimagasser fra produktionen, transporten og udbredning.

Produktionen af vinterfoder kræver dieselolie og plastik. Begge fra fossile kilder. Ved at nedbringe mængden af produceret vinterfoder i form af wrap-baller som planlagt i de tre scenarier reduceres udledningen også her. Samlet kan en årlig udledning på knap 1200 CO₂e vendes til en lille binding på 145 CO₂e i scenarie 3.

Co2 reduktion	Status Quo	Scenarie 1	Scenarie 2	Scenarie 3
%	100	5	-4	-12

Tabel 8: CO₂ reduktion i procent.

ANBEFALINGER OG KONKLUSION

ANBEFALINGER PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANALYSER

Der skal træffes beslutning om ambitionen for en positiv udvikling af naturen med brug af græssende dyr og på de øvrige ønsker og krav til det multifunktionelle landbrug. Som det fremgår af rapportens beregninger og budget, kræver det ikke de store økonomiske udskrivninger eller investeringer at foretage en omlægning, der i høj grad tilgodeser naturplejen. En reduktion af dyreholdet på 15% anses for passende ved skift af driftsform, hvor indsatsen flyttes fra kvæghold som hjørnesten mod fokuseret naturpleje. Det vurderes at avlsarbejdet fortsat kan udvikles og bevares, hvis der skiftes til naturplejevenlige avlsmål.

For at opnå de ønskede naturmål skal græsningsintensiteten reduceres, næringsstofniveauet nedbringes og der skal systematisk fokus på sårbare arealer og arter. Tidlig udbinding og sen indbinding er et vigtigt første skridt mod bedre naturpleje.

Ved øget fokus på naturplejen og ved samtidig at udvælge og avle på den del af besætningen der er bedst egnet til de nye formål, vil der forventeligt kunne ses en fremgang på arealernes naturtilstand indenfor få år.

Grundet arealernes arrondering¹ skal der være en passende kapacitet og beredskab til rådighed for hurtigt at kunne flytte dyr. Ligeledes skal der være arealer, der til enhver tid kan anvendes, hvis der opstår foderknaphed på de højest prioriterede naturarealer. På disse "bufferarealer" skal man ikke have alt for høje ambitioner for naturværdien, høj HNV, da de skal kunne producere foder og huse græssende dyr med kort varsel. Placeringen af disse arealer kan med fordel ske tæt på Dyreparken.

Størrelsen på arealerne kommer blandt andet an på hvor meget grovfoder, der er på lager det enkelte år og hvilket niveau man lægger sig op ad, før dyr skal flyttes væk fra et givent naturareal. Dette vil kræve løbende management.

Vi anbefaler at der mindst en gang om året i forbindelse med udarbejdelse af markplanerne, tages stilling til bufferarealernes størrelse og beholdningen af vinterfoder.

Kornproduktion i så lille skala som tilfældet er her, er omkostningstungt og relativt tidskrævende, og vores anbefaling er, at denne produktion afvikles. Da behovet for tilskuds fodring falder hen over de tre scenarier, vil behovet for og udgiften til indkøb af korn blive reduceret.

Mængden af dyremøg som skal håndteres reduceres væsentligt ved forlænget græsnings sæson og dermed kortere fodringsperiode. Det resterende møg kan med fordel indgå i en kontrolleret komposteringsproces, der via naturlig varme hygiejniseres for ukrudtsfrø og eventuelle sygdomskim.

I tilfælde af længere tids tørke, ekstraordinært våde perioder eller hård vinter er det vigtigt at have en Plan B - en beredskabsplan. Her er der en række mulige løsninger, såsom midlertidige arealer til "opstaldning", indkøb af foder eller salg og slagtning af dyr.

1 Indbyrdes placering

Det er vigtigt, at der er lavet en plan for disse løsninger på forhånd, så det er muligt at handle både hensigtsmæssigt og hurtigt.

Vi vil anbefale, at der afsættes en mødedag om året til at aftale og udarbejde/opdatere planer for de mest sandsynlige risici scenarier. En beredskabsplan bør også indeholde planer for hård vinter, dårligt foder, sygdom i besætningen eller længere tids sygdom blandt nøglepersonale med videre.

Borgerne vil kunne se fremgangen og mærke en øget tilgængelighed af de mange tilbud, aktiviteter og rekreative muligheder der opstår i de kommende år. Der vil blive åbnet op for afgang til stadigt flere arealer over en årrække.

Aktivitets- og tilfredshedsundersøgelser kan lægges til grund for at kvalificere dette. En opgørelse over aktiviteter og tilbud med deltagerantal kan ligeledes hjælpe til at vise om målene nås.

KONKLUSION

Arbejdet med natur og biodiversitet har været prioriteret af Ishøj Kommunes i mange år.

Derfor står kommunen et godt sted i forhold til at indfri målene og ambitionerne fra byrådet, vedtaget i Biodiversitetsstrategien: "Sammen om et VILDERE Ishøj".

Målene kan opnås ved at øge arealet og indføre en lang række af virkemidlerne fra Handlekataloget til at gælde for både natur og byens borgere. De multifunktionelle funktioner kan fortsætte eller udbygges på langt de fleste parametre, mens en vis reduktion af dyreholdet er nødvendig.

Resultaterne er inden for rækkevidde, men der skal træffes beslutninger om ambitionsniveauet.

Natur tager tid og kræver en vedholdende indsats.

Klima- og biodiversitetskriserne er begge globale, men det er de lokale indsatser der kan ændre verden. Ved at fastholde den ambitiøse retning for kommunens arealer, med udgangspunkt i det eksisterende dyrehold og de mange ekspertiser blandt kommunens ansatte, samt satse på videreuddannelse, samarbejde og formidling, er resultaterne på naturområdet opnåelige inden for en årrække.

Agrovì'

